

УДК 349.6;341.1;340.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.58>

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ СПІЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СКИДАННЯ ЗАБРУДНЮВАЛЬНИХ РЕЧОВИН

Уberman В.І.,
*кандидат технічних наук,
провідний науковий співробітник
лабораторії формування та регулювання якості вод
НДУ «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем»
Міндовкілля України,
ORCID: 0000-0002-2807-7937,
e-mail: vlad.uberman@gmail.com*

Васьковець Л.А.,
*кандидат біологічних наук, професор,
професор кафедри безпеки праці і навколишнього середовища
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»,
ORCID: 0000-0002-7373-7113,
e-mail: ludmilavascovets2@gmail.com*

Уberman В.І., Васьковець Л.А. Правові особливості спільного регулювання скидання забруднювальних речовин.

Досліджено еколого-правовий підінститут регулювання скидання забруднювальних речовин (РСЗР) з точкових техногенних джерел у поверхневій воді України і його головний інструмент – басейновий принцип розрахунку нормативів гранично допустимих скидів (БПРГДС). Метою статті є виявлення законодавчих можливостей чинного українського РСЗР для його використання у планах управління річковими басейнами (ПУРБ), оцінка правових наслідків такого використання. Актуальність дослідження визначається документами державної екологічної політики, стратегіями екологічної безпеки та повного відновлення України. БПРГДС досліджується методами еколого-правового аналізу. Доведено, що головною правовою особливістю БПРГДС, який біля півстоліття залишається незмінним, є спільне спеціальне водокористування (ССВ) в частині скидання ЗР в межах розрахункової ділянки суб'єктами господарювання. У сучасному водному законодавстві категорії ССВ не визначено. Виявлено поняттєву колізію між об'єктом та методом регулювання, яка усувається шляхом зміни визначення «басейновий» у назві БПРГДС на «каскадний» – КПРГДС. З екологічного боку використання БПРГДС як правового інструменту засновано на припущенні про можливість поділення асиміляційної спроможності (АС) усього розрахункового басейну між спільнотою водокористувачів. Зазначено, що АС має неподільну природу, яка створює екологічну перепону для застосування БПРГДС. Крім того, заборонаю для басейнового використання АС є еколого-правова вимога територіальної єдиності нормативних обмежень концентрацій ЗР у поверхневих водах держави. З правового боку БПРГДС ґрунтується на т. зв. «праві на квоту АС», якого у чинному законодавстві не існує. Визначено, що категорія ССВ є законодавчим рудиментом, а її використання задля реалізації БПРГДС залишає відкритими можливості для погіршення якості води. Зроблено висновок, що БПРГДС не може використовуватися як правовий інструмент у складі українських ПУРБ в умовах гармонізації із законодавством ЄС.

Ключові слова: екологічне законодавство України, водне законодавство України, спеціальне водокористування, регулювання якості вод, нормування скидання забруднювальних речовин.

Uberman V.I. Vaskovets L.A. Legal features of the joint regulation of pollutants discharge.

The environmental and legal sub-institute for the regulation of pollutants discharge (RPD) from man-made point sources into the surface waters of Ukraine and its main tool - the Basin Principle for Calculating

the Maximum Permissible Discharges (BPCMPD) is studied. The purpose of the article is to identify the legislative possibilities of the current Ukrainian RPD, the features of its possible use in river basin management plans (RBMP), and to assess of the legal consequences of such use. The relevance of the research is determined by documents of the state environmental policy, strategies of environmental security and of post-war reconstruction of Ukraine. BPCMPD is investigated by the method of environmental and legal analysis. It was determined that the main legal feature of the BPCMPD, which has remained unchanged for almost half a century, is the joint special water use (SWU) in the part of P discharges from economic entities within the estimated area of the water body. In modern water legislation, the category of SWU is not defined. A conceptual conflict between the object and the regulation method has been identified, which is eliminated by changing the scientifically erroneous definition of “basin” in the name BPCMPD to “cascade” name, i.e. KPCMPD. The use of the term BPCMPD is based on the division of the assimilation capacity (AC) of the cascade between the community of water users. Founded that in fact, the feature AC has an indivisible nature, which gives an ecological obstacle for the application of the BPRGDS. In addition, the current legal prohibition for the cascade use of AC is the requirement of territorial unity of regulatory limits of concentrations of AC in the receiving cascade water. Determined that the so-called “the right to AC quota”, on which the BPCMPD is based, is absent in the current legislation. Therefore, the SWU category is a legislative rudiment, and its use for the implementation of BPCMPD leaves for water users opportunities for deterioration of water quality. Concluded that the BPCMPD cannot be used as a legal instrument in the composition of Ukrainian RBMP under the conditions of SWU harmonization with EU legislation.

Key words: environmental legislation of the Ukraine, water legislation of the Ukraine, special water use, water quality regulation, regulation of pollutants discharge.

Постановка проблеми. Правові засоби забезпечення екологічної безпеки водних об’єктів та законодавчі вимоги до якості води у природних водних джерелах і до охорони поверхневих вод від забруднення посідають важливе місце у сучасній екологічній політиці України і її правовому забезпеченні. В усіх стратегічних документах цієї політики визначаються напрями державного розвитку і головні проблеми, які підлягають вирішенню. Першочерговою стратегічною ціллю в [1] визначено «зменшення рівня промислового забруднення». З документа [2, с. 5] видно, що в період повоєнного відновлення увага до проблеми забруднення поверхневих вод не буде послаблена. Головним українським еколого-правовим засобом регулювання скидання забруднювальних речовин (РСЗР) є лімітування їх надходження шляхом встановлення нормативів гранично допустимих скидів (ГДС), яке вже близько 50 років незмінно використовується в українській діяльності з охорони поверхневих вод від забруднення емісією хімічних речовин з точкових джерел. Водночас Україною виконується програма адаптації водного законодавства до законодавства ЄС та паралельно здійснюється перехід до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом (ІУВРБП). За Водною рамковою директивою ЄС (ВРД) [3] головним європейським комплексним стратегічним інструментом ІУВРБП є план управління річковим басейном (ПУРБ). Розроблення ПУРБ для всіх 9 річкових басейнів України передбачено закінчити у 2024 р., а до їх складу повинні включатися, зокрема, конкретні заходи щодо запобігання забрудненню, тобто інструменти РСЗР і об’єкти їх застосування. Найбільш важливі й дієві європейські виконавчі заходи регулювання є змістом пункту 7 розділу А ПУРБ [3, Додаток VII], який містить 11 складових. Саме за вимогами до цього пункту визначаються правові важелі та спрямованість їх впливу на джерела забруднення у річкових басейнах. Тому проблему еколого-правового аналізу і визначення *допустимості використання чинного українського правового механізму для змістовного наповнення розділів українських ПУРБ, відповідних європейському*, слід вважати актуальною та пріоритетною.

Стан опрацювання проблематики. За Водним кодексом України (ВКУ) [4, ст. 48] РСЗР належить до еколого-правового інституту спеціального водокористування. Загальні вимоги українського механізму правового регулювання спеціального водокористування та його екологічної безпеки досліджувалися відомими вченими-правниками В.І. Андрейцевим, А.П. Гетьманом, Н.Р. Кобецькою, Н.Р. Малишевою, Ю.А. Красновою, А.К. Соколовою, Ю.С. Шемшученком, М.В. Шульгою та ін. У розв’язанні проблеми охорони вод від забруднення найбільше значення мають правові особливості інструментів РСЗР, наведені у фундаментальному підручнику [5, с. 231], де наголошується на еколого-політичній важливості РСЗР і зазначається, що у сучасній Україні «взаємозв’язок двох груп екологічних нормативів (ГДК та ГДС) [Виділення авторів: У.В.І., В.Л.А.] фактично має визначати екологічну політику в кожному конкретному регіоні, а отже, із необхідністю має впливати на соціаль-

но-економічну ситуацію як у країні у цілому, так і в регіоні зокрема». В умовах здійснення ІУВРБП замість регіонів слід розглядати річкові басейни.

Найбільш важливим для РСЗР є запропоноване Н. Р. Кобецькою у [6, с. 95] ставлення до значення ГДС як до *критерію оцінки правомірності поведінки суб'єктів водокористування*, тобто водокористувачів – власників скидів. Наразі через недостатню розвиненість головних інструментів ІУВРБП й українських ПУРБ [4, ст. 1, ст. 13-2], проблема регулювання скидання ЗР у водне середовище ще не отримала достатньої уваги як важливий об'єкт еколого-правових досліджень. Розвиток РСЗР також стримується зазначеним у [7, с. 25] комплексним характером та складністю утворення механізму екологічного права: поєднанням правових норм з технічними та наявністю посилань на технічні нормативи, санітарні норми, стандарти якості навколишнього природного середовища, гранично допустимі концентрації забруднювальних речовин. Сучасна увага до правових проблем РСЗР стимулюється стислими строками розроблення українських ПУРБ, а також останніми законодавчими актами та законопроектними розробками, наприклад, [8] та [9], спрямованими на швидке і безпосереднє впровадження вимог європейського екологічного законодавства.

Метою статті є виявлення законодавчих можливостей та особливостей інструментів чинного українського РСЗР з точкових техногенних джерел у поверхневій воді для їх використання у складі ПУРБ і впровадження європейського басейнового принципу управління, а також визначення правових можливостей та головних завдань, пов'язаних з оцінкою наслідків зазначеного використання.

Виклад основного матеріалу. Нормативи ГДС, які за ст. 49 ВКУ є інструментом спеціального водокористування, вважаються головним сучасним важелем впливу на стан забруднення поверхневих вод, спричиненого точковими техногенними джерелами, й визнаються найбільш дієвим еколого-правовим засобом забезпечення якості вод. В українському екологічному та водному законодавстві головні вимоги до нормативів ГДС зосереджено у складі еколого-правового підінституту РСЗР, а більшість регулятивних норм міститься у підзаконних нормативно-правових актах. Після скасування найважливішого з таких актів Інструкції [10] вимоги щодо розроблення ГДС переміщено до галузевого рекомендаційного документа [11], який надалі згадується як МР. В останньому визначено два принципи встановлення ГДС: 1) для «окремих випусків зворотної води», «коли забруднюючий вплив носить локальний (ізольований) характер», цей принцип далі згадується як «точковий» (ТП), та 2) «басейновий принцип» (БП) для сукупності скидів або різних водокористувачів, розташованих в межах певної безперервної ділянки. Там же стверджується, що БП є однією з «найважливіших концептуальних засад» [11, п. 17 р. IV] нормування скидів ЗР шляхом розрахунку нормативів ГДС для широкого кола випадків (далі БПРГДСЗР). *Визначальною ознакою БПРГДСЗР стосовно певної сукупності водокористувачів є здійснення ними спільно-послідовного спеціального водокористування (в частині скидання ЗР): спільне – у часі, послідовне – у просторі.* Обидва принципи, ТП і БП, засновано на спроможності «водного об'єкта приймати певну масу речовини в одиницю часу без порушення норм якості води в контрольних створах (пунктах) водокористування» [11, п. 7 р. II], яка отримала назву асиміляційної спроможності (АС). БПРГДСЗР виник та науково розроблявся в українській охороні вод у 1975–1978 рр. і створювався для умов: 1) централізованого розподілу витрат на охорону вод для найбільш ощадливого для держави задоволення економічних та господарських потреб водокористувачів у скиданні ЗР, 2) дії нормативів екологічної безпеки водокористування [4, ст. 1, ст. 36]. Український підінститут РСЗР формально існує з 1986 р., а фактично – з 1982 р. РСЗР ґрунтується на екологічному принципі «*emission – immission*» (EIP) [12], який передбачає економічне (господарське) використання властивостей АС та самоочисної здатності (СЗ) ділянок водних об'єктів у всіх випадках законодавчого регулювання скидання ЗР шляхом лімітування їх шкідливого впливу. Світова екологічна спільнота більш як 40 років назад відмовилася від застосування EIP для РСЗР. Але в українському спеціальному водокористуванні, з початку його здійснення і до тепер, головним методом розрахунку (визначення) ГДС як нормативу емісії, був і залишається БПРГДСЗР. Щодо цього в документі [11, р. IV п. 17] зазначено «При визначенні нормативів ГДС забруднюючих речовин для кожного з окремих випусків зворотних вод рекомендується враховувати вплив інших випусків на асимілюючу спроможність водоприймача». Використання БПРГДСЗР вимагає здійснення складного комплексу розрахунків (математичного моделювання) із залученням великого обсягу вихідних даних різної природи щодо розрахункового басейну або певної ділянки водного об'єкта і характеристик низки водокористувачів для умов їх сталого водокористування, а також застосування спеціального програмного забезпечення. Такі розрахунки потребують значних ресурсів та поглибленої взаємодії усіх водокористувачів охопленої ділянки, державних служб, дослідницьких організацій. Застарілість

українського РСЗР виявляється у його невідповідності навіть вимогам сучасного національного екологічного та водного законодавств.

З іншого боку, водне законодавство ЄС, з яким здійснюється гармонізація водного законодавства України, спрямоване на пріоритетне досягнення екологічних цілей «доброго стану поверхневих вод» та дотримання «екологічних стандартів якості», а законодавчі вимоги до європейського еколого-правового підінституту РСЗР зосереджено у ст. 10 ВРД [4] та у ст. 3, ст. 4 Directive 2008/105/EC [13]. За базовою вимогою ст. 10 ВРД європейське РСЗР здійснюється шляхом використання «комбінованого підходу для точкових джерел». При цьому нормативи ГДС для більшості ЗР коріняться у т. зв. «найкращих доступних технологіях». Для незначної меншості небезпечних ЗР за [13, ст. 4] допускається створення у водних об'єктах та використання т. зв. «зон змішування» (ЗЗ), безпосередньо прилеглих до випусків, які забезпечують «екологічне» зменшення шкідливості ЗР у приймальній поверхневій воді до «стандартів екологічної якості» (СЕЯ) [4, ст. 2(35)]. Останні не збігаються з українськими нормативами ГДК. Наразі безпосереднє включення європейських інструментів РСЗР в українські ПУРБ неможливе через відсутність їх гармонізованих відповідників. Перехідним заходом задля руху у цьому напрямі може бути використання існуючих інструментів українського РСЗР. Для цього перш за все слід усунути невідповідності українського РСЗР вимогам внутрішнього екологічного, водного та інших законодавств.

Значною перешкодою згаданому руху є поняття помилка українського РСЗР, що стосується термінологічного словосполучення БПРГДСЗР. Це словосполучення дезорієнтує водокористувачів, викривляє науковий зміст відповідних понять та перешкоджає правозастосовній діяльності. Через деякий збіг слів БП може сприйматися і розумітися як такий, що належить сучасному ІУВРБП. Насправді ж термін ІУВРБП з 2016 р. юридично визначено у ст. 1 та у ст. 13-1 ВКУ, він застосовується у водному законодавстві України і ЄС з метою здійснення водного менеджменту як антитеза попередньому «управлінню водними ресурсами за адміністративним принципом» [14]. З наукової точки зору зміст терміну БП у використанні щодо скидів ЗР не відповідає загальному, географічному та юридичному визначенням термінів: 1) «басейн річки, басейн річковий» [15]; 2) «басейн» [16, с. 71]. Всупереч наведеним визначенням прикметник «басейновий» стосовно РСЗР використовується у документі [11] як ознака емісійних нормативів, отриманих шляхом, «який передбачає розрахункове визначення впливу всіх випусків зворотних вод до гідрографічної мережі на якість води в усіх контрольних створах, що знаходяться нижче за течією (для водотоків) або поблизу чи в цілому (для водойм), з урахуванням видів водокористування і відповідних їм норм вмісту і ГДК речовин у цих створах, та оптимальний розподіл асиміляційної спроможності водних об'єктів між випусками зворотних вод водокористувачів» [11, п. 17 р. IV]. Таке розуміння не відповідає законодавчому визначенню терміну «басейн водозбірний» у ст. 1 ВКУ, в якому є чітка відмінність між частиною «земної поверхні і товщі ґрунтів» та між водотоком або водоймою. Тому замість БПРГДСЗР пропонується використовувати більш коректний термін-словосполучення, який ґрунтується не на територіальній ознаці («басейновий»), а на *головній функціональній ознаці даного виду скидання* («безперервність та послідовність») – розрахунок нормативів «ГДС для каскадного скидання ЗР зі зворотною водою». При цьому слово «КАСКАД» використовується у сенсі загальноновизнаного у правозастосовній діяльності лексичного джерела [17, с. 528]. Отже, термін «басейновий принцип» (БП), «басейновий скид» (БС) та відповідну аббревіатуру БПРГДСЗР пропонується змінити на змістовно точніші: «каскадний принцип» (КП), «каскадний скид» (КС) та КПРГДСЗР відповідно.

Норматив ГДС ґрунтується на використанні властивостей асиміляційної спроможності (АС) та самоочисної здатності (СЗ) певного масиву вод задля еколого-економічних цілей зменшення шкідливості ЗР, що скидається у воду, до встановленого безпечного рівня. В українській охороні вод таким рівнем є законодавчо встановлений норматив гранично допустимої концентрації (ГДК) речовини у воді для різних цілей водокористування. Початкова мета застосування БПРГДСЗР чітко викладена у документі [10, п. 2.14], державну реєстрацію якого наразі скасовано, й полягала у досягненні «оптимального розподілу між водокористувачами маси речовин, допустимої до скиду зі зворотними водами у водні об'єкти басейну або його ділянки, що забезпечує мінімізацію сумарних витрат на досягнення ГДС».

З екологічної точки зору БП ґрунтується на тому, що явища АС і СЗ мають розглядатися як *спільні корисні властивості водного об'єкта в межах розрахункового ділянки, які при спеціальному водокористуванні підлягають розподілу між суб'єктами господарювання на цій ділянці*. В екологічному та водному законодавстві України поняття АС і СЗ відсутні, а вимог до користування ними не встанов-

лено. З 1982 р. «споживацьке» ставлення до АС і СЗ як до «безоплатного екологічного ресурсу» не сприймається світовою екологічною політикою взагалі і європейським водним законодавством зокрема, що можна побачити із ВРД [3, преамб. (11)]. Гармонізація українського РСЗР з екологічним законодавством ЄС вимагає здійснення правового переходу від застарілого *EIP*, заснованого на використанні АС та СЗ, до принципів перестороги та «забруднювач платить». Попри невідкладну необхідність такої зміни, за рекомендацією МР [11, п. 17 р. IV] використання АС, яка у цьому документі розуміється як обидві властивості АС та СЗ разом, дотепер залишається головним методологічним принципом українського РСЗР.

Наразі для реалізації ІУВРБП і розроблення українських ПУРБ проблема відповідності БПРГДСЗР вимогам законодавства потребує особливої уваги. У МР фактично зберігся початковий поділ розрахунків усіх нормативів ГДС на ТП та БП, з яких останній вважається головним [11, п. 1.2 Дод. 2]. У варіанті БПРГДСЗР початкову цільову спрямованість БП на сумарну еколого-економічну оптимізацію народногосподарських витрат задля досягнення ГДС змінено на довільність вибору критерію оптимальності «виходячи із специфіки задачі, що розв'язується» [11, Дод. 2, п. 1.4]. Більш того, пропонується «застосовувати критерій відносного пропорційного використання асимілюючої спроможності водного об'єкта на одиницю витрати зворотних вод» [11, Дод. 2, п. 1.4]. Але конкретний вираз останнього критерію та його точний зміст відсутні. Також незмінним залишається *ставлення до АС як до однієї і єдиної величини для усієї розрахункової ділянки*. Найбільш важливим для розуміння правових наслідків принципового ставлення методології МР до використання АС у БПРГДСЗР є твердження про право «суб'єкта водокористування на «отримання квоти» АС водоприймача для здійснення водовідведення» [11, Дод. 2, п. 1.4], що міститься у зазначеному документі. Слід зауважити, що у базових екологічних та водних законодавчих актах Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ЗУПОНПС) [18] та ВКУ, будь-яка згадка про зазначене право відсутня.

Головною розрахунковою особливістю порушується право на єдині нормативи екологічної безпеки для всієї території України, надане ЗУПОНПС [18, ч. 4 ст.33]. *Право на єдині нормативи ГДК є виключно важливим і покладено в основу еколого-політичної єдності держави*. Але через відсутність координації й організованої спільної діяльності при разовому розробленні низки нормативів ГДС таке зменшення залишається невідомим водокористувачам. Зазначене порушення означає, що водокористувачі, від яких без їх погодження і навіть без їх поінформування розрахунково «відібрали частину значення ГДК» не можуть за своїми власними господарськими потребами вільно користуватися правом на повний рівень ГДК. Отже, використання дотриманню обов'язку водокористувачів «не допускати порушення прав, наданих іншим водокористувачам», встановленому в абз. 5 ст. 44 ВКУ, та виконанню вимоги «здійснювати господарську діяльність без порушення прав інших власників та користувачів природних ресурсів», визначеній в [19, абз. 5 ч. 1 ст. 153].

Найзначнішою правовою особливістю БПРГДСЗР є його призначення з метою визначення еколого-нормативних умов здійснення одночасного скидання ЗР усіма водокористувачами розрахункового басейну (або каскаду) шляхом сумісного, спільного, використання екологічних властивостей цього басейну. Тобто управлінський зміст БПРГДСЗР полягає у визначенні умов *координації одночасної діяльності певної групи водокористувачів (в межах КС) при скиданні ними ЗР*. Така функція може здійснюватися об'єднанням водокористувачів у формі асоціації (або консорціуму) [19, ст. 120]. Реалізація БПРГДСЗР вимагає змін у ВКУ для створення законодавчої можливості спільної діяльності водокористувачів з метою досягнення і підтримання (сталого існування) між ними відповідного еколого-економічного компромісу протягом визначеного часу. Загальні правові підстави та законодавчі інструменти для реалізації такої можливості створено у Цивільному кодексі України (ЦКУ) [20, гл. 77], де визначаються договірні стосунки між сторонами (учасниками) спільної діяльності. Як приклад кількісної характеристики та основи для встановлення взаємин між водокористувачами можна скористатися пропозицією, наведеною в експертному документі [21, с. 71], де рекомендується поняття «маржі допустимої концентрації та фактичної». Предметом відповідного договору може бути, зокрема, діяльність зі спеціального водокористування в частині БНРСЗР. Приклад організації подібної діяльності демонструє модельний статут організації водокористувачів у галузі водогосподарської діяльності [22].

Правові засади спільної діяльності було закладено у Водному кодексі Української РСР [23], під час дії якого розроблявся БПРГДСЗР. У ст. 30 цього кодексу встановлювалися *категорії «спільного» і «відособленого» водокористування*. Спільне водокористування здійснювалося за замовчуванням у випадках, не передбачених для відособленого водокористування, яке дозволялося окремими доку-

ментами. В українському ВКУ зазначені категорії водокористування не збереглися. Більш того, за ст. 49 ВКУ дозволи на спеціальне водокористування видаються кожному водокористувачу окремо, а до відповідної заяви – клопотання додаються «нормативи гранично допустимого скидання (ГДС) забруднювальних речовин у водні об'єкти зі зворотними водами (з розрахунком на кожний випуск (скид) окремо)». При цьому від водокористувачів не вимагається жодних спільних дій стосовно РСЗР. Отже, до 1995 р. використання відповідало вимогам тогочасного водного законодавства.

Зазначені вище невідповідності законодавству створюють сприятливі *можливості для порушень водокористувачами нормативів екологічної безпеки водокористування і навіть для погіршення якості поверхневих вод*. Під час дії Інструкції шлях до погіршення якості відкривався через відсутність у кінцевому документі щодо ГДС конкретного водокористувача [11, Дод. 2] будь-яких згадок про метод розрахунку: ТП або БПРГДСЗР. Тому про спосіб визначення низки нормативів ГДС для усіх водокористувачів, а також про фактично використані значення нормативів ГДС для інших водокористувачів, офіційно не повідомлялося, інформація залишалася в середині розрахунків. Такі нормативи ГДС не породжують прав та обов'язків щодо дій водокористувачів, крім як для одного з розрахункової низки, унеможливають координацію і виключають їх спільну діяльність зі скидання ЗР. Цей шлях й наразі залишається відкритим для порушень та корупційних стосунків між розробниками басейнових нормативів ГДС та водокористувачами задля отримання менш жорстких обмежень скидання ЗР [11, Дод. 1].

Висновки й перспективи подальших пошуків. До найбільш дієвих правових інструментів РСЗР чинного екологічного та водного законодавства України належать нормативи ГДС, використання яких продовжується й на сучасному етапі реформування. Через багаторічну незмінність українського підінституту РСЗР його важливі вимоги до зазначених інструментів наразі застаріли, не узгоджуються з іншими сучасними законодавчими вимогами й перешкоджають гармонізації із законодавством ЄС. Чинна поняттєва база РСЗР не дозволяє відрізнити поняття ГУВРБП, яке має коріння в європейському законодавстві, від БПРГДСЗР, яке належить українському РСЗР. Тому замість БП запропоновано більш відповідний термін – «каскадний принцип». Виявлено, що поняття АС як екологічної властивості, на використанні якої базується РСЗР, та ресурсна цінність АС законодавчо не визначені, господарське користування цією властивістю – не врегульовано, а права квотування АС не існує. Реалізація БПРГДСЗР ґрунтується на спільній господарській діяльності водокористувачів в частині скидання ЗР, вимагає її жорсткої організації та координації. Але категорія спільного водокористування не відповідає сучасним вимогам вітчизняного водного законодавства, отже БПРГДСЗР не може використовуватися як правовий інструмент у складі українських ПУРБ. Тому тимчасово до змін в українському законодавстві в напрямі гармонізації з інструментами європейського РСЗР можна користуватися точковим принципом визначення нормативів ГДС. Подальші дослідження у даному напрямі доцільно спрямовувати на структурну перебудову українського еколого-правового інституту РСЗР у напрямі його наближення до європейського комбінованого підходу для точкових джерел.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Затверджено Законом України від 28 лютого 2019 року. № 2697-VIII. *ВВР України*. 2019. № 16. Ст. 70.
2. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Матеріали робочої групи «Екологічна безпека». Липень 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Директива 2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text (дата звернення 10.11.2023).
4. Водний кодекс України: від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. *ВВР України*. 1995. № 24. Ст. 189: станом на 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
5. Екологічне право України. Академічний курс: підручник / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка». 2005. 848 с.
6. Кобецька, Н.Р. Екологічне право України: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер. 2008. 352 с.
7. Екологічне право: підручник / за ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право. 2013. 432 с.

8. Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2804-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2804-20#Text> . (дата звернення: 10.11.2023).
9. Проект Закону про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля: № 6004-д від 04.01.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41111> (дата звернення: 10.11.2023).
10. Інструкція про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами. Наказ Мін-ва охорони навколишнього природного середовища України від 15.12.1994 р. № 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0313-94#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
11. Методичні рекомендації з розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти із зворотними водами : Наказ Мін-ва захисту довкілля та природних ресурсів України від 05.03.2021 р. № 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0173926-21#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
12. Уберман В.І., Васьковець Л.А. Порівняльна характеристика європейського й українського правових механізмів регулювання скидання забруднювальних речовин. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право.* 2021. Вип. 4(52). С. 83–93. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.4\(52\).248149](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.4(52).248149) (дата звернення: 10.11.2023).
13. Directive 2008/105/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on environmental quality standards in the field of water policy URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/105/oj> (дата звернення: 10.11.2023).
14. Данилюк Л.Р. Басейновий принцип управління водними ресурсами: поняття, зміст і стан впровадження в Україні. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право.* 2018. Вип. 51. Том 1. С. 151–154. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31057> (дата звернення: 10.11.2023).
15. Хільчевський В.К. Басейн річки // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/> (дата звернення: 10.11.2023).
16. Географічна енциклопедія України. Т. 1: А–Ж / редкол.: О.М. Маринич (відповід. ред.) та ін. К.: «УРЕ». 1989. 416 с.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
18. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25 червня 1991 року. № 1264-ХІІ: станом на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
19. Господарський кодекс України. *ВВР України.* 2003. № 18. Ст. 144.
20. Цивільний кодекс України. *ВВР України.* 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
21. Зелена книга. Аналіз сфери спеціального водокористування та проведення робіт на землях водного фонду. Серпень 2020. *Офіс ефективного регулювання.* К. 206 с. URL: https://cdn.regulation.gov.ua/66/2f/fc/a0/regulation.gov.ua_GB_Analysis%20of%20the%20Sphere%20of%20Special%20Water%20Use%20And%20Works%20on%20the%20Lands%20of%20the%20Water%20Fund.pdf (дата звернення: 10.11.2023).
22. Модельний статут організації водокористувачів: Постанова Каб. Міністрів України від 27 серпня 2022 р. № 962. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
23. Водний кодекс Української РСР. *ВВР УРСР.* 1972. Додаток до № 24. Ст. 200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771%D0%B0-08#Text> (дата звернення: 10.11.2023).